

XẨM ANH KHOÁ - ĐÔI ĐIỀU SUY NGẪM

Nguyễn Thị Hồng Lan

Viện Âm nhạc

Xẩm là loại hình nghệ thuật âm nhạc dân gian cổ truyền chuyên nghiệp người Việt của các nghệ sĩ hát rong, ra đời vào khoảng thế kỷ thứ XV-XVI. Nội dung hát Xẩm phong phú, từ các câu ca dao, vè trong dân gian hoặc từ các bài thơ của trí thức đương thời. Có nhiều bài mang tính “thời sự”, phản ánh cuộc sống xã hội đương thời và nhiều bài mang tính “tự sự”, giải bày tâm tư nguyện vọng của con người. Các làn điệu sử dụng phổ biến trong Hát Xẩm là những làn điệu như: Xẩm chợ, Thập Ân, Huê Tình, Hà Liễu...

“*Tiến chân anh Khoá xuống tàu*” là bài thơ trong tập “*Duyên nợ phù sinh*” của Á Nam Trần Tuấn Khải. Nội dung nói lên tâm tư của Á Nam, mượn thơ khích động lòng yêu nước, chí tự lập trong nhân dân chống thực dân Pháp. Bài được hát trên làn điệu Sa mạc – một làn điệu dân gian quen thuộc của vùng đồng bằng Bắc Bộ. Làn điệu Sa mạc này được “xẩm hóa” thành bài “Xẩm Anh Khoá” và trở thành bài Hát Xẩm độc đáo rất được đón nhận.

Bài “*Xẩm Anh Khoá*” đã được ba nghệ nhân: Nguyễn Văn Nguyên (Hà Nội), Thân Đức Chinh (Bắc Giang), NSUT Hà Thị Cầu (Ninh Bình) trình diễn với mỗi người một phong cách riêng. Dựa vào tư liệu của Viện Âm nhạc (năm 1978), với bài Xẩm “Anh Khoá”, bài viết so sánh lời hát của từng nghệ nhân, tìm ra sự biến chuyển của Hát Xẩm (không gian trình diễn, phong cách trình diễn...). Hy vọng bài viết sẽ góp phần nghiên cứu, truyền bá và bảo tồn nghệ thuật Hát Xẩm trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: biến chuyển, phong cách, so sánh, trình diễn, Xẩm anh Khoá.